

ประสบการณ์การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย

นภาพร สโนดิน

งานวิจัยชิ้นนี้นำเสนอปัจจัยที่ดึงดูดให้นักศึกษาต่างชาติมาศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ผ่านเรื่องราวที่ถ่ายทอดโดยนักศึกษาต่างชาติจากมหาวิทยาลัยต่างๆในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยมุ่งศึกษาประเด็นที่น่าสนใจที่ทำให้ศึกษากลุ่มนี้เลือกประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางในการศึกษาต่อ เนื่องจากจำนวนของงานวิจัยที่มุ่งศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทยที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษซึ่งได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่อย่างประเทศไทยนั้นมีจำนวนน้อยมาก ผลการวิจัยพบว่าความพร้อมด้านทุนการศึกษา การประชาสัมพันธ์ต่อแบบปากต่อปาก และความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศบ้านเกิดนั้นกลายเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญ ปัจจัยสำคัญอื่น ๆ มีทั้งวัฒนธรรมไทย และคนไทย ตลอดจนโอกาสในการพัฒนาภาษาอังกฤษที่ดีกว่าการศึกษาต่อในประเทศบ้านเกิด วิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้กับนักศึกษาต่างชาติกลุ่มนี้ที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม จากทั้งประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจประเด็นบางอย่างที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ก่อน รวมถึงข้อมูลเรื่องการสนับสนุนด้านการวิจัยอย่างเต็มที่ในบางสาขาวิชา และประเด็นที่ว่าความสัมพันธ์เฉพาะบุคคลได้ปรากฏขึ้นในแวดวงวิชาการในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

คำสำคัญ: นักศึกษาต่างชาติ การเคลื่อนย้าย เข้าประเทศ มหาวิทยาลัย อุดมศึกษา ประเทศไทย

บทนำ

การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งให้ประเทศไทยบรรลุเป้าประสงค์ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติได้กลายเป็นวาระสำคัญของการอุดมศึกษาไทย Knight (2015) นำเสนอนิยามของการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติว่าเป็น ‘กระบวนการของการบูรณาการมิติทางนานาชาติ มิติระหว่างวัฒนธรรม หรือมิติของโลก เข้ากับวัตถุประสงค์ หน้าที่ และการจัดการศึกษาหลังจากระดับมัธยมศึกษา’ ในบริบทของประเทศไทย การตัดสินใจที่เกี่ยวเนื่องกับการอุดมศึกษาไทยมักจะเป็นเรื่องของผู้นำระดับสูงในระดับอุดมศึกษากลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งอ้างอิงรูปแบบการศึกษาจากฝั่งตะวันตก และขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญจากต่างชาติ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญจากฝั่งตะวันตก เนื่องจากคนไทยมองการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติว่าเป็นปรากฏการณ์จากฝั่งตะวันตก ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยรับมาปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

(สกอ.) ได้ขอคำปรึกษาเรื่องการกำหนดแนวทางด้านการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยสู่ความเป็นนานาชาติ จากผู้เชี่ยวชาญจากฟูลไบรท์ (Fulbright) ประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้แผนความร่วมมือระหว่างมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน (Thai-US Educational Foundation) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และจากผู้เชี่ยวชาญจากสหภาพยุโรป (EU) ภายใต้โครงการสนับสนุนการร่วมหารือด้านนโยบายระหว่างประเทศไทยและสหภาพยุโรป (Thailand-EU Policy Dialogues Support Facility) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องว่า การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาตินั้นถูกมองว่าเป็นแนวคิดตะวันตก และแสดงนัยว่าประเทศไทยเข้าใจการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติอย่างไร Lao (2015) แย้งว่า การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติในประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ‘... ควบคู่ไปกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเพื่อจะเอื้อกับตัวแบบจากยุโรปและอเมริกา’ (Lao, 2015: 73) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับปฏิบัติการ รวมถึงอาจารย์และนักศึกษา มักจะไม่เข้าใจกลยุทธ์ด้านการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของสถาบันการศึกษาที่ตนสังกัดอยู่ ไม่มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนา และไม่มีพันธสัญญาร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่นานมานี้ สกอ. สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยในประเทศไทยกำหนดนิยามและสร้างแนวปฏิบัติเรื่องการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของตัวเองขึ้นมา ซึ่งตอบสนองต่อบริบท พันธกิจ และวิสัยทัศน์ในแต่ละภูมิภาคได้ดีกว่า แม้ว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยจะต้องใช้เวลานานหลายปีกว่าจะรวมค่านิยมท้องถิ่นและวิสัยทัศน์เข้ากับแผนและแนวปฏิบัติเรื่องการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติได้ แต่มุมมองที่มีให้เห็นมากขึ้นจากประชาคมอุดมศึกษาในส่วนอื่น ๆ ของโลก เช่นในประเทศไทย แทนที่จะเป็นจากฝั่งตะวันตก อาจส่งผลให้ภูมิทัศน์ของการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นได้ โดยจะทำให้การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติเปลี่ยนจากการเป็นปรากฏการณ์จากฝั่งตะวันตกและแนวคิดจักรวรรดินิยมตะวันตกแบบใหม่เป็นปรากฏการณ์ของโลกแทน ตามที่ De Wit (2013) ได้เสนอ เป็นปรากฏการณ์ที่ Elspeth Jones และ Hans De Wit ได้อ้างถึงว่าเป็น โลกาภิวัตน์แห่งการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ (De Wit, 2018)

ในปี 2018 สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของประเทศที่รับผิดชอบเรื่องส่งเสริมการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของการอุดมศึกษาไทย ได้ให้คำนิยามของ ‘การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ’ ว่าเป็น ‘กระบวนการพัฒนาผ่านพันธกิจที่บูรณาการให้บุคลากรและนักศึกษาทุกระดับมีคุณภาพที่จะอยู่และปรับตัวในสังคมโลกที่ความผันผวนได้อย่างมีความหมาย เท่าทัน และมีวัฒนธรรม’ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2018: 57) นิยามที่ถูกระบุขึ้นมานี้สะท้อนให้เห็นถึงการมองการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติที่เปลี่ยนจากการเป็นเป้าหมายในตัวเอง เป็นกระบวนการที่นำไปสู่คุณภาพทางการศึกษาและวิจัยเพื่อประโยชน์แก่อาจารย์และนักศึกษา นิยามของพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติในบริบทของไทยนั้นมีความเบ็ดเสร็จชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว ความเข้าใจผิดประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำนวนมากคือ คณะต่าง ๆ ในสังกัดมีความเป็น

นานาชาติอยู่แล้ว ด้วยมีนักศึกษาต่างชาติจากหลากหลายประเทศเข้ามาศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, *ibid*) จำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่เข้าศึกษาในประเทศไทยมักจะถูกใช้เป็นตัววัดการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของการอุดมศึกษาไทย และมหาวิทยาลัยจำนวนมากพยายามเพิ่มจำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่เข้าศึกษามาโดยตลอด (Lao, 2015; Rujiprak, 2016) การเคลื่อนย้ายเป็นเพียงมิติหนึ่งในหกมิติการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของการอุดมศึกษาไทยซึ่งถูกนำมาใช้มากที่สุด (Teichler, 2017) แต่ยังคงเป็นมิติที่ได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรก ๆ ในส่วนของการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ (Knight, 2012) มิติอื่น ๆ ได้แก่ การถ่ายโอนความรู้ข้ามพรมแดน ความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างประเทศ ความคล้ายคลึงกันระหว่างประเทศ (การหลอมรวม โลกาภิวัตน์ การทำให้เป็นยุโรป ฯลฯ) และชื่อเสียงในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายมักถูกมองว่าเป็นคุณลักษณะของการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ และบางครั้งถูกใช้แทนคำว่า ‘การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ’ อย่างไม่ต้อง (Knight, *ibid.*: 21) มหาวิทยาลัยทั่วโลกจำนวนมากตีความ ‘การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ’ อย่างแคบ ๆ ว่าเป็นเรื่องของจำนวนนักศึกษาต่างชาติ และพยายามรับนักศึกษาชาวต่างชาติเพื่อเป็นช่องทางในการสร้างชื่อเสียงทางวิชาการและทำให้อันดับโลกสูงขึ้น ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทย การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาถือเป็นแนวคิดริเริ่มในระดับนานาชาติที่นำมาใช้กับสถาบันการศึกษาในประเทศไทยมากที่สุด

ประเทศไทยได้ตั้งเป้าในการรับนักศึกษาชาวต่างชาติจำนวน 100,000 คน (Sinhaneti, 2011) แต่ในความเป็นจริง การพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติของการอุดมศึกษาของไทยยังไม่เป็นที่รู้จักในระดับภูมิภาคหรือระดับโลก มีข้อมูลบันทึกไว้ว่าจำนวนของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี 2008 จาก 16,000 คน เป็น 20,000 คน ในปี 2011 (OHEC, 2011) แต่ลดลงเหลือ 18,000 คนในปี 2013 ในทางกลับกัน ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอย่างสิงคโปร์ และมาเลเซีย มีจำนวนนักศึกษาต่างชาติเพิ่มขึ้นถึงสองหรือสามเท่าภายในหนึ่งทศวรรษ โดยในปี 2014 สิงคโปร์รับนักศึกษาต่างชาติจำนวน 52,959 คน จาก 120 ประเทศ และมาเลเซียมีนักศึกษาต่างชาติจำนวน 63,625 คน จาก 160 ประเทศ (Do and Pham, 2016) ขณะที่ข้อมูลล่าสุดของจำนวนนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทยในปี 2016 ถูกรวบรวมไว้นานตั้งแต่ในปี 2013 มาเลเซียมีจำนวนนักศึกษาต่างชาติเพียง 22,000 คน ในปี 2005 แต่กำลังจะกลายเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการศึกษานานาชาติ และได้ประกาศชัดว่าจะเป็นประเทศชั้นนำทางการศึกษาที่ใหญ่ที่สุดอันดับหกของโลกให้ได้ภายในปี 2020 โดยตั้งเป้าจำนวนนักศึกษาต่างชาติไว้ที่ 200,000 คน (*ibid*) เห็นได้ชัดว่าการแข่งขันของตลาดนักศึกษาต่างชาติในระดับโลกกำลังทวีความรุนแรงขึ้น อีกทั้งมีประเทศคู่แข่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นในภูมิภาค รวมไปถึงเวียดนาม และอุซเบกิสถานในรูปแบบใหม่ได้ถูกสร้างขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลให้นักศึกษาต่างชาติเดินทางเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย ตลอดจนปัจจัยที่เสริมสร้างประสบการณ์ด้านการศึกษามีคุณภาพของนักศึกษากลุ่มนี้เป็นอย่างดี เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของตลาดได้ชัดเจนมากขึ้น และช่วยให้ประเทศไทยบรรลุเป้าประสงค์ในการเป็นศูนย์กลาง

การศึกษาในระดับภูมิภาค ตลอดจนกลับมาเป็นหยดอย่างแข็งแกร่งอีกครั้งในตลาดการแข่งขันด้าน การรับนักศึกษาในระดับโลก

งานวิจัยชิ้นนี้ยังเป็นการตอบรับต่อรายงานพิเศษเรื่องนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา การอุดมศึกษาของไทยสู่ความเป็นนานาชาติ ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากสหภาพยุโรป ร่วมกับสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ในรายงานฉบับนี้ McDermott (2013) เสนอแนะให้ประเทศไทย สร้างบรรณคดีให้กับการอุดมศึกษาไทย โดยระบุยุทธศาสตร์เรื่องการผลักดันการเคลื่อนย้ายของนักศึกษา ต่างชาติเข้าประเทศให้ชัดเจน แต่จนถึงทุกวันนี้ งานวิจัยที่ศึกษานักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทย โดยเฉพาะในส่วนของประสบการณ์ตรงในการใช้ชีวิตในประเทศไทยและศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาของไทยนั้น ยังมีจำนวนจำกัด หากประเทศไทยกำลังสรรหายุทธศาสตร์เพื่อผลักดัน การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติเข้าประเทศ เราจะทราบได้อย่างไรว่ายุทธศาสตร์ใดใช้ได้ผลกับ นักศึกษาและอาจารย์ต่างชาติ ยุทธศาสตร์ใดใช้ไม่ได้ผล ด้วยเหตุนี้ จำเป็นที่จะต้องมีงานวิจัยอิงตาม พื้นที่ซึ่งมุ่งศึกษาประสบการณ์ตรงของนักศึกษาต่างชาติที่ถูกมองข้ามความสำคัญในการพัฒนาแผนเพื่อ จะพัฒนาการอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นนานาชาติมาโดยตลอด นักศึกษาต่างชาติเป็นผู้รับนโยบายและ แนวปฏิบัติเรื่องการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติเข้าประเทศโดยตรง มุมมองและประสบการณ์ของ นักศึกษากลุ่มนี้จึงควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

จากการสำรวจ ผู้วิจัยทราบเพียงว่ามีวิทยานิพนธ์ (Nilphan, 2005) ซึ่งถ่ายทอดประสบการณ์ ของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และประสบการณ์เหล่านั้นไม่ได้รับการนำเสนอใน แง่มุมที่ดี อีกทั้งข้อมูลทั้งหมดได้จากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาในโครงการ นานาชาติจำนวน 3 โครงการในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ขณะที่การศึกษาอีกชิ้นโดย Rhein (2018) เน้นเรื่องประเด็นการปรับตัวของนักศึกษาต่างชาติจากสองประเทศ คือ ญี่ปุ่นและเกาหลี โดยการศึกษา ชิ้นหลังนี้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ขัดแย้งกันของนักศึกษาชาวญี่ปุ่นและชาวเกาหลี ซึ่งรวมถึงความใส่ใจ จากชุมชนเจ้าบ้านที่มีมากเกินไป และปัญหาในการสร้างมิตรภาพกับคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้ขยายหัวข้อวิจัยโดยรวมเอานักศึกษาต่างชาติจากหลากหลายวัฒนธรรม ซึ่งกำลัง ศึกษาในภูมิภาคต่างๆในประเทศไทย เพื่อพยายามแก้ไขช่องว่างที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม

ท้ายสุดนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จะเสนอข้อวิพากษ์สำคัญต่อทฤษฎีต่างๆในปัจจุบันที่ว่าด้วยการ เคลื่อนย้ายทางวิชาการซึ่งมุ่งศึกษาแต่บริบทของประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นหลัก โดยพยายามสร้างองค์ ความรู้ให้เกิดขึ้นในบริบทของการศึกษานานาชาติ งานวิจัยเกี่ยวกับประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติ ได้ทำขึ้นในหลายประเทศในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยนำเสนอมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประสบการณ์ การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติในระดับอุดมศึกษา งานวิจัยจำนวนมากในช่วงทศวรรษที่ 1990 และช่วงต้นสหัสวรรษที่ 2000 เป็นงานวิจัยขนาดใหญ่เชิงปริมาณที่ใช้การสำรวจ (ดู Bochner et al., 1977; Ho, Holmes and Cooper, 2004; Merrick, 2004) ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในปัจจุบันที่เป็น งานวิจัยเชิงคุณภาพ หรือใช้วิธีการแบบผสมผสาน (ดู Jackson, 2008; Lee and Rice, 2007;

Montgomery, 2010) วรรณกรรมที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องการศึกษานานาชาติมีความสำคัญกับประเทศเจ้าของภาษาอังกฤษ และมองข้ามประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติในประเทศกำลังพัฒนา (Ahmad & Buchanan, 2016) ซึ่งพอจะเข้าใจได้ เนื่องจากประเทศเจ้าของภาษาอังกฤษจำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ รับนักศึกษาต่างชาติจากทั่วโลกเกือบร้อยละ 50 (Shields, 2013) อย่างไรก็ตาม อัตราการเติบโตของการรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาในประเทศที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษอย่างเช่น จีน อินเดีย และเกาหลีใต้นั้น เพิ่มขึ้นมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (ร้อยละ 30.1, 47.4 และ 60.7 ตามลำดับ) ระหว่างปี 2002 ถึงปี 2007 ซึ่งทั้งห้า อัตราการเติบโตของจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่รับเข้าศึกษาในสหรัฐอเมริกาและ สหราชอาณาจักรไปไกลมาก (0.8% และ 9.2%) (Shields and Edwards, 2010) ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า ข้อได้เปรียบของประเทศที่เคยเป็นจุดหมายหลักในการศึกษาต่ออันอาจมีน้อยลง และความสนใจในการทำวิจัยเรื่องการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติเข้าประเทศนั้นอาจเบนไปสู่กลุ่มประเทศที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษาอังกฤษแทน งานวิจัยชิ้นนี้จะเพิ่มองค์ความรู้ให้กับวรรณกรรมที่ยังขาดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมุมมองและประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาอยู่ในประเทศต่างๆในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาแห่งใหม่ในระดับภูมิภาค งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้รวบรวมประสบการณ์ของนักศึกษาจากประเทศที่พัฒนาแล้วเอาไว้ เช่น แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนี สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา และมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรมปัจจุบันที่มุ่งถ่ายทอดประสบการณ์ของนักศึกษาเอเชียในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังบอกเล่าประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติที่มาจากประเทศที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในบริบทของการศึกษานานาชาติ รวมถึงประเทศกัมพูชา อียิปต์ ลาว เมียนมาร์ ปากีสถาน แอฟริกาใต้ ชูदान และยูกันดาด้วย

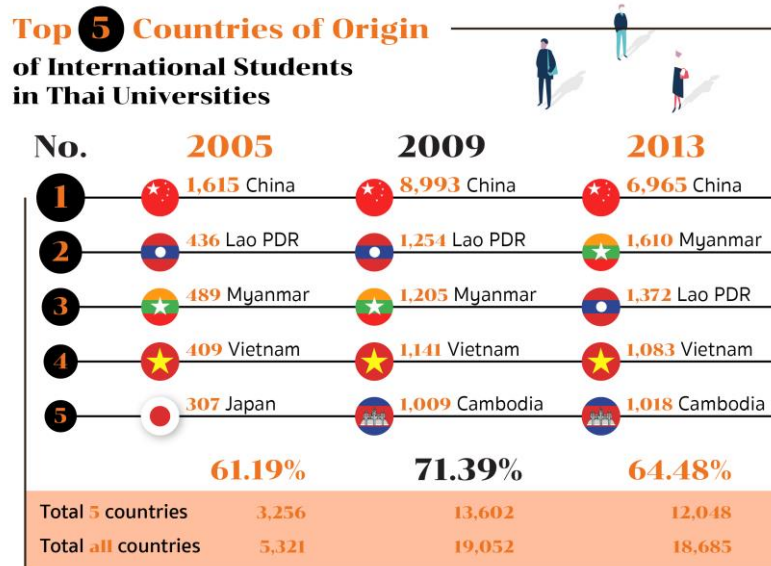
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความจริงในหลากหลายมิติของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา นักศึกษากลุ่มนี้มาจากหลากหลายวัฒนธรรม และการศึกษาประสบการณ์นักศึกษากลุ่มนี้อาจจะมีส่วนทำให้นโยบายและแนวปฏิบัติด้านการพัฒนาการอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นนานาชาติเห็นผลอย่างแท้จริงก็เป็นได้ งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นในเรื่องปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนไปในเรื่องของการความท้าทายและศักยภาพในการรับนักศึกษาต่างชาติให้ได้จำนวนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เรื่องราวที่ถ่ายทอดโดยนักศึกษาต่างชาติในงานวิจัยชิ้นนี้ มีทั้งเรื่องราวของนักศึกษาที่ศึกษาในเมืองใหญ่ ไปจนถึงนักศึกษาที่ใช้ชีวิตในจังหวัดเล็ก ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นประเด็นสำคัญสองประการคือปัจจัยที่ส่งผลให้นักศึกษากลุ่มนี้เลือกศึกษาในประเทศไทย และในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย และประสบการณ์การศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติเข้าประเทศในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย

ข้อมูลเรื่องสถิติและรูปแบบของการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายเข้าประเทศยังไม่มีชัดเจนพอ สถิติล่าสุดที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาต่างชาติคือข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ในปี 2013 โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลจากเอกสารของรัฐบาลชั้นนี้ระบุว่า มีนักศึกษาต่างชาติจำนวน 18,184 คนจาก 139 ประเทศ เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยในปี 2013 (สกอ., 2016) โดยร้อยละ 68.98 เป็นนักศึกษาที่มาด้วยทุนส่วนตัว ในขณะที่มีนักศึกษาที่ได้ทุนจากหน่วยงานในประเทศไทยและต่างประเทศ จำนวน 3,083 คน และ 1,064 คนตามลำดับ (ibid) นักศึกษาต่างชาติส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.64) ศึกษาในระดับปริญญาตรี (สกอ., 2016) จำนวนของนักศึกษาต่างชาติทั้งหมดในเอกสารของ สกอ. ยังรวมถึงนักศึกษาชาวต่างชาติที่ไม่มีข้อมูลเรื่องประเทศบ้านเกิดจำนวน 85 คน และนักศึกษาที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยอีกจำนวน 44 คน งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาข้อมูลเฉพาะของนักศึกษาต่างชาติที่มีข้อมูลประเทศบ้านเกิดระบุไว้ และผู้วิจัยตั้งใจจะใช้ข้อมูลของนักศึกษาที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยจำนวน 44 คน เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้ไม่ถือเป็นนักศึกษาต่างชาติที่เคลื่อนย้ายเข้าประเทศ อีกทั้งเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ไร้สัญชาติ และไม่ได้ถือบัตรประชาชนหรือหนังสือเดินทางของประเทศไทยเพื่อใช้ในการเดินทางหรือศึกษาต่อต่างประเทศ นักศึกษากลุ่มนี้จึงไม่ได้เลือกที่จะศึกษาในประเทศไทย

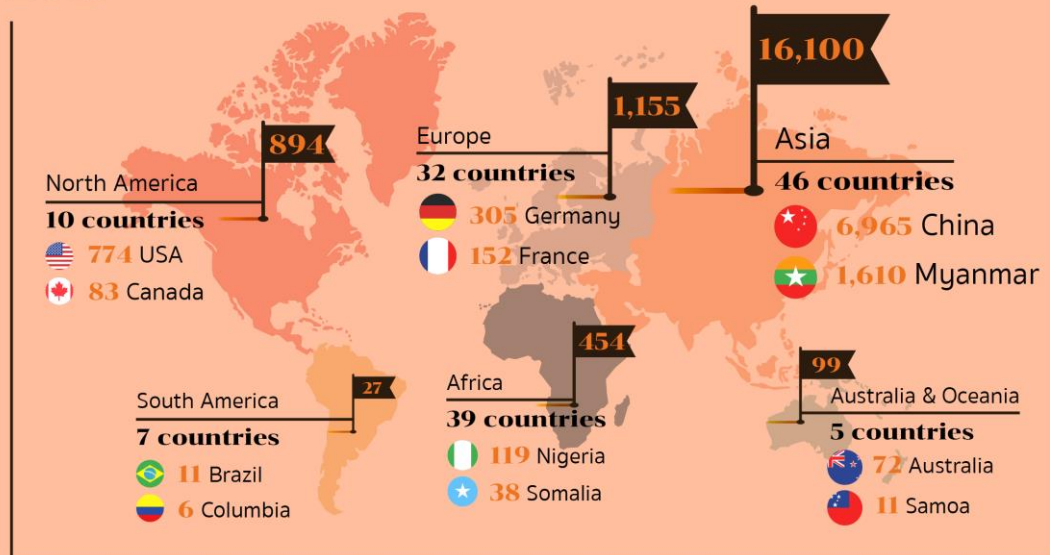
ในส่วนของข้อมูลนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย นักศึกษาจากประเทศจีน เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา คือนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในประเทศไทยเป็นจำนวนสูงสุดห้าอันดับแรก ตามภาพประกอบ 1 ส่วนจำนวนของนักศึกษาต่างชาติจำแนกตามภูมิภาคเดิมแสดงไว้ในภาพประกอบ

2

ภาพประกอบ 1: ประเทศที่มีจำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย สูงสุดห้าอันดับแรก ในปี 2005, 2009 และ 2013

Number of International Students Studying in Thailand classified by Regions of Origin 2013

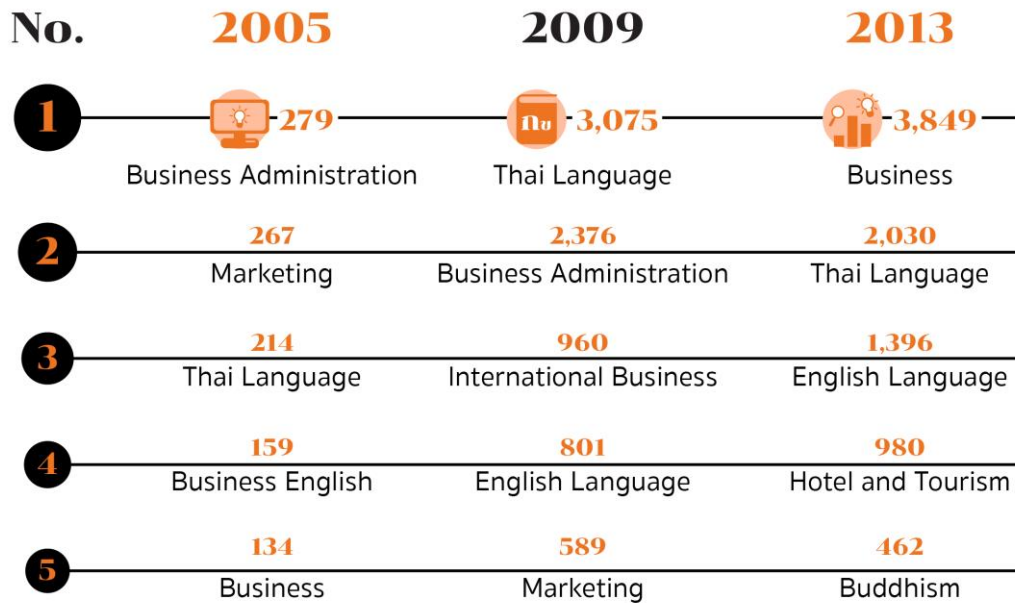

Source: OHEC (2016)

ภาพประกอบ 2: จำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาต่อในประเทศไทย จำแนกจากภูมิภาคเดิม ปี 2013

ในปี 2013 สาขาวิชาในประเทศไทยที่นักศึกษาต่างชาติเลือกมากที่สุดคือสาขาวิชาธุรกิจ (ประมาณร้อยละ 20.59) ตามมาด้วยสาขาวิชาภาษาไทย (ประมาณร้อยละ 10.86) ภาษาอังกฤษ (ร้อยละ 7.4) การโรงแรมและการท่องเที่ยว (ร้อยละ 6.24) และพุทธศาสนา (ร้อยละ 2.47) ภาพประกอบ 3 แสดงข้อมูลเรื่องสาขาวิชาในปี 2013 เมื่อเทียบกับข้อมูลในปี 2005 และ 2009 สาขาวิชาต่างๆที่ได้รับความนิยมจากนักศึกษาต่างชาติแทบจะไม่เปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

Top **5** Fields of Study among International Students in Thailand

Source: OHEC (2016) and UNESCO (2013)

ภาพประกอบ 3: สาขาที่นักศึกษาต่างชาติเลือกศึกษาต่อในประเทศไทยสูงสุดห้าอันดับแรก ในปี 2005, 2009 และ 2013

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากวิธีดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติและปัญหาที่อุดมศึกษาของไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสบการณ์การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติ ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบ Narrative เนื่องจากไม่ต้องการให้แนวคิดที่เข้าใจกันก่อนหน้า เป็นตัวกำหนดกรอบงานวิจัยชิ้นนี้ และอาจชี้นำผลการวิจัยอย่างไม่สมเหตุสมผล นอกจากนี้ การสัมภาษณ์แบบ Narrative เป็นวิธีที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการสอบถามผู้คนจากวัฒนธรรมที่ต่างต่างกัน และอาจมีโลกทัศน์ที่แตกต่างจากผู้วิจัยอย่างสิ้นเชิง (Trahar, 2011) วิธีนี้ให้ความสำคัญกับคุณค่าความหมายของผู้คนจากการบอกเล่าประสบการณ์ และพยายามสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อความซับซ้อนของชีวิตมนุษย์ (Trahar, 2014: 220) เป็นวิธีที่ตั้งอยู่ในหลักทางปรัชญาว่าด้วยเรื่องของการประกอบสร้างความจริง และสะท้อนความเชื่อเรื่องโลกแห่งความจริงเชิงซ้อนและการประกอบสร้างทางสังคมของความจริงเหล่านั้น การสัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เพื่อให้เรื่องราวได้ถูกถ่ายทอดโดยนักศึกษาต่างชาติผู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ

ประการหนึ่งในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นนานาชาติ แต่ในขณะเดียวกันอาจถูกมองข้ามความสำคัญหรือถูกทำให้แปลกแยก

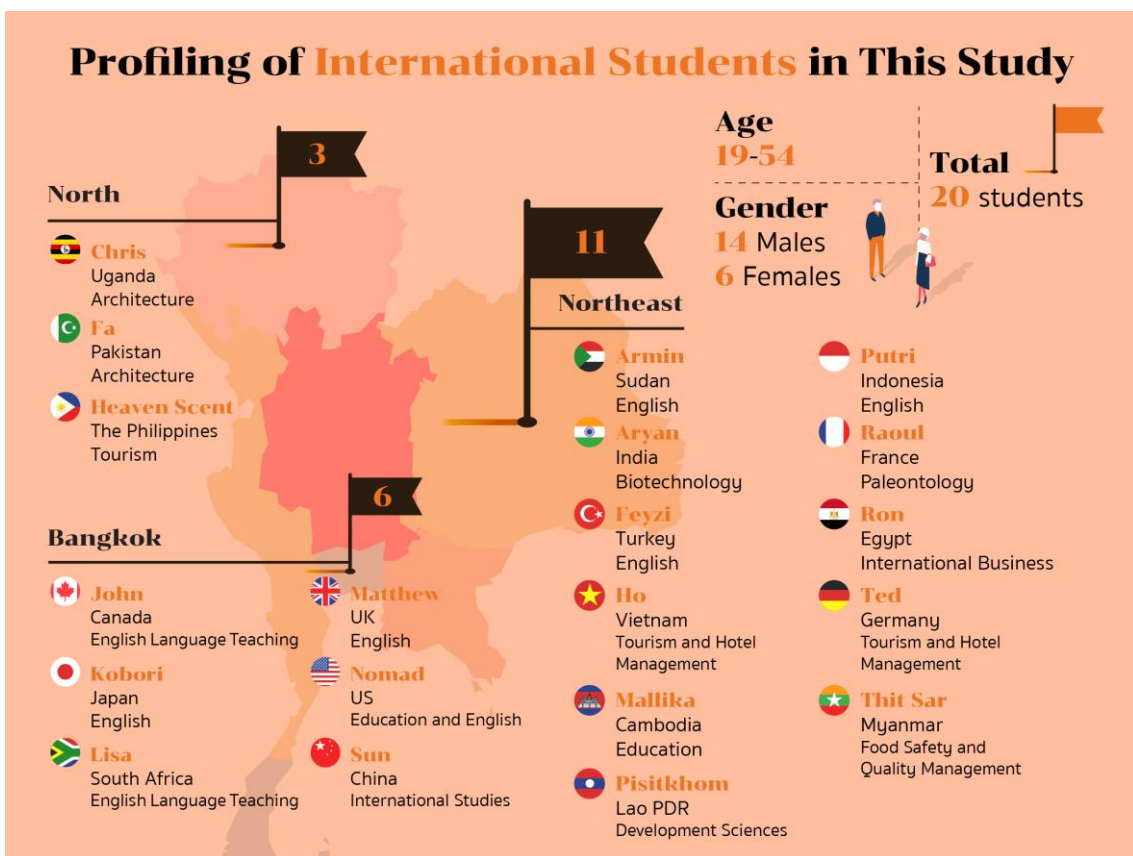
ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้รับเชิญให้มาบอกเล่าประสบการณ์ของการเป็นนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย วิธีการในการสัมภาษณ์ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และใช้คำถามปลายเปิด หรืออาจเรียกว่าเป็นบทสนทนาแบบ ‘เปิด’ ที่ผู้สัมภาษณ์ไม่ได้เตรียมชุดคำถามล่วงหน้าในการสัมภาษณ์ และผู้วิจัยแทบจะไม่มีวาระคำถาม นอกเสียจากฟังเรื่องราวที่นักศึกษาต้องการจะแบ่งปัน เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์แบบนี้คือการได้รับมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยไม่ได้ ‘ชี้นำ’ (Morse, 2012) แต่ให้โอกาสในการ ‘เข้าใจความซับซ้อนของเรื่องราวที่อาจจะไม่ได้รับการบอกเล่า’ (Kim, 2016: 165) ทักษะในการสัมภาษณ์ ความใส่ใจ ความเข้าใจปัญหา และสามารถในการตอบรับของผู้วิจัย มีความสำคัญยิ่งในการได้มาซึ่งคำตอบจากผู้สัมภาษณ์ อันจะเป็นข้อมูลวิจัยที่มีความสำคัญมาก ด้วยเหตุนี้ ก่อนการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เข้ารับการอบรมพิเศษเรื่องวิธีการสัมภาษณ์แบบ Narrative จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ โดยผู้วิจัยต้องทำตามขั้นตอนการสัมภาษณ์ ตามที่แสดงไว้ในตาราง 1 เพื่อให้บทสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

Phases	Rules
Preparation	Exploring the field Formulating exmanent questions
1. Initiation	Formulating initial topic for narration Using visual aids
2. Main narration	No interruption Only non-verbal encouragement to continue story-telling Only ‘What happened then?’
3. Questioning phase	No opinion and attitude questions No arguing on contradictions No-why-questions Exmanent into immanent questions Stop recording
4. Concluding talk	Why-questions allowed Memory protocol immediately after interview

Source: Jovchelovitch & Bauer (2007)

ตารางที่ 1: กระบวนการการสัมภาษณ์แบบ Narrative

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Snowball Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ส่วนใหญ่จะขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย โดยผู้วิจัยอาศัยอยู่ภูมิลำเนาที่นั่นและทำงานในมหาวิทยาลัยที่นั่นเช่นกัน ความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งยืนยันว่าผู้วิจัยมีความเข้าใจบริบท ผู้เข้าร่วมการวิจัยประกอบด้วยนักศึกษาต่างชาติจำนวน 20 คน จากประเทศกัมพูชา แคนาดา จีน อียิปต์ ฝรั่งเศส เยอรมนี อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ลาว มียนมาร์ ปากีสถาน แอฟริกาใต้ ชูตาน ฟิลิปปินส์ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ตุรกี ยูกันดา และเวียดนาม ซึ่งศึกษาเต็มเวลาในมหาวิทยาลัยตามภูมิภาคต่างๆในประเทศไทย ข้อมูลอื่นๆเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคที่ศึกษา เพศ อายุ ระดับ และสาขาวิชาที่ศึกษา แสดงไว้ในภาพประกอบ 4 ส่วนนามแฝงที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์เป็นผู้เลือกเอง

ภาพประกอบ 4: นักศึกษาต่างชาติในโครงการวิจัยนี้

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคลแบบ Narrative เป็นภาษาอังกฤษ ระยะเวลาประมาณ 60 – 90 นาทีต่อคน ส่วนนักศึกษาสามคนจากกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ผู้วิจัยสัมภาษณ์เป็นภาษาไทย เนื่องจากทั้งสามคนมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา อีกทั้งยังรู้สึกสะดวกใจในการบอกเล่าประสบการณ์เป็นภาษาไทย ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดรายละเอียดและ

บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นถอดบทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญคือผู้วิจัยไม่ได้มุ่งเปรียบเทียบประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติที่เลือกศึกษาในสาขาที่แตกต่างกัน หรือเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาชายและหญิง หรือศึกษาความแตกต่างที่ชัดเจนในเรื่องประสบการณ์ของนักศึกษาจากตะวันตกและจากเอเชียหรือแอฟริกา งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) (Rapley & Silverman, 2011) และใช้มาตรฐาน SPQR ในการรายงานผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ (O'Brien et al., 2014) ผู้วิจัยเครื่องบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และถอดบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ อีกทั้งดำเนินการอภิปรายหัวข้อหลักที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมในช่วงการสัมภาษณ์และถอดรหัสข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ NVivo (QSR International Pty Ltd. Version 11, 2017) ช่วยในการจัดและวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ยังใช้ฟังก์ชัน Query ในการสำรวจข้อมูล

ผลการวิจัย:

ปัจจัยใดที่ดึงดูดหรือจูงใจให้นักศึกษาต่างชาติมาศึกษาต่อในประเทศไทย

ปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลสำคัญสามประการได้แก่ ทุนการศึกษา การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก และความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และทางวัฒนธรรม

ความพร้อมด้านทุนการศึกษา

ปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลสำคัญประการแรกที่ได้จากการเก็บข้อมูลคือความพร้อมด้านทุนการศึกษา นักศึกษาจำนวนเจ็ดคน (จากกัมพูชา อินเดีย อินโดนีเซีย ลาว เมียนมาร์ ปากีสถาน และฟิลิปปินส์) ที่เข้ารับการสัมภาษณ์ เลือกศึกษาต่อในประเทศไทยด้วยเหตุผลเรื่องความพร้อมด้านทุนการศึกษามหาวิทยาลัยบางแห่งในประเทศไทยได้ใช้ปัจจัยข้อนี้ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติ และประสบความสำเร็จในการใช้ยุทธศาสตร์นี้ดึงดูดนักศึกษาชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของตนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีทุนการศึกษาจากแหล่งอื่นๆ เช่นทุนการศึกษาจากประเทศบ้านเกิด ทุนการศึกษาอาเซียน (ASEAN Scholarship) ทุนภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion/ GMS Scholarship) ทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (HRH Princess Sirindhorn Scholarship) ซึ่งล้วนเป็นทุนที่มอบให้กับนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์บางส่วนต่อไปนี้

‘และหลังจบปริญญาตรี ฉันก็หาทุนเรียนต่อ เพราะรู้สึกจะไปเรียนต่อต่างประเทศใช้เงินเยอะมาก ฉันเลยหาทุนและสมัครไปหลายประเทศ เช่น จีน อิตาลี และอีกหลายที่ ทุ่ๆก็มีอะไรโฆษณาขึ้นมาในโซเชียลมีเดียของฉัน เป็นโฆษณาทุนจาก [มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เธอ

เรียนอยู่ตอนนี้ ฉันสมัครทุนไปและลี้มไปเลย และหลังจากสมัครทุนไปหลายๆมหาวิทยาลัย ฉันได้ตอบรับจากจีน แม้แต่มหาวิทยาลัยในประเทศฉันด้วย ฉันได้ทุนจากจีน อิตาลี และอีกบางประเทศ แต่รู้ไหม ประเทศพวกนั้นให้ทุนฉันแค่ครึ่งเดียว แต่ที่อิตาลี ฉันมีโอกาสดำเนินทุนเต็มจำนวน แต่โอกาสแค่ 80% พวกเขาบอกว่าจะให้ทุนฉันแน่ ดูแล้วฉันเลยเลือกอิตาลีเพราะเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม ศิลปะ และประวัติศาสตร์ที่งดงาม แล้วฉันก็เรียนสถาปัตยกรรม อิตาลีเลยเป็นที่ที่ดีที่สุดที่จะไปเรียนต่อด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ฉันเลยทำเรื่องวีซ่า แต่ตอนนั้นฉันก็ได้รับอีเมลจาก [มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เธอเรียนอยู่ตอนนี้] ที่บอกไปก่อนหน้านี้ ฉันสมัครที่นี้แล้วก็ลี้มไปเลย แล้วฉันก็ได้รับอีเมลแจ้งว่า "ยินดีด้วย คุณได้รับทุนจาก [มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เธอเรียนอยู่ตอนนี้] และเป็นทุนเต็มจำนวนด้วย ตอนนั้นฉันก็คิดว่าไปอิตาลีก็ดี แต่ประเทศไทยก็มีวัฒนธรรมที่งดงามเช่นกัน ตอนนั้นเลยมีสองตัวเลือก อิตาลีและไทย จะเลือกที่ไหน ฉันเป็นคนตัดสินใจเองทั้งสิ้น แต่พ่อแม่ฉันก็พูดว่าที่ไทย เขาให้ทุนเต็มจำนวนแล้ว ที่อิตาลี โอกาสได้ทุนเต็มจำนวนแค่ 80% พวกเขาไม่แน่ใจว่าจะได้ทุนหรือเปล่า ขึ้นอยู่กับวีซ่าและเรื่องอื่นๆ ปัจจัยอื่นๆ คิดไปคิดมา ฉันเลยเลือกประเทศไทยเพราะพ่อแม่บอกว่าควรจะเลือกที่นี่'

(ฟา, ปากีสถาน)

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่เรียนด้วยทุนส่วนตัวมองว่าข้อดีของการเรียนในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยคือค่าเล่าเรียนไม่แพงเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยในประเทศตัวเอง ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

'ผมเลือก [ชื่อมหาวิทยาลัยในประเทศไทย] เพราะเหตุผลสำคัญสองอย่าง อย่างแรก ที่นี้ราคาถูกที่สุดแล้ว'

(แมต, สหราชอาณาจักร)

'ค่าเล่าเรียนสมเหตุสมผลมาก ผมหมายถึงว่าผมมั่นใจว่าใครๆก็รู้ว่าเรียนที่นี้ [ประเทศไทย] ค่าใช้จ่ายเท่าไร จริงๆแล้วคนอเมริกันส่วนใหญ่ไม่มีปริญญาหรอก แค่จำนวนน้อยเท่านั้นที่มี เพราะเรียนที่นั่นแพงมาก จริงๆแล้วบอกเลยว่าการมาเมืองไทยและเรียนต่อที่นี้เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุดในชีวิตของผมเลย เป็นอย่างนั้นจริงๆ ไม่ต้องใช้เงินมากแต่สิ่งที่ผมได้มานั้นช่วยทำให้ชีวิตผมดีขึ้นเยอะ ถ้าผมยังอยู่ในอเมริกา ตอนนั้นผมคงยังทำงานอยู่ในออฟฟิศหรือร้านซ่อมรถแน่ แต่ก็ไม่ได้เลวร้ายอะไร แค่ตอนนี้ผมได้ทำอะไรที่ผมชอบมากกว่า ผมมีภรรยาและลูกๆให้ดูแล ผมใช้ชีวิตได้สบายเลย'

(โนแมต, สหรัฐอเมริกา)

ประการ สุดท้าย มหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำนวนมากใช้ระบบอัตราค่าเรียนแบบคงที่ ทำให้ นักศึกษาไทยและต่างชาติเสียค่าเรียนในอัตราที่เท่ากัน ซึ่งต่างจากมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในฝั่งตะวันตกที่ นักศึกษาต่างชาติต้องเสียค่าเรียนในอัตราที่สูงกว่านักศึกษาของประเทศนั้นๆ

‘ค่าเรียนนี้สำหรับสามปี เทอมละ 30,000, 35,000 บาทต่อเทอม ฉันเสียเท่ากับนักศึกษาไทย ฉันไม่ต้องจ่ายอะไรเพิ่ม’

(ลิซา, แอฟริกาใต้)

ลิซาได้บอกเหตุผลเพิ่มเติมเรื่องค่าเรียนที่ไม่แพงว่า:

‘พวกเขาบอกเราที่ [มหาวิทยาลัยที่เธอเคยเรียน] ว่าโครงการปริญญาโทและปริญญาเอกไม่ทำเงิน เลย แต่พวกเขาเอาเงินจาก อีเอ็ม แหล่งอื่นอย่างโครงการปริญญาตรีมาช่วย ฉันคิดว่าพวกเขาเลย อยากให้คนมาเรียนต่อที่นั่นเยอะๆ เป็นอะไรที่ดีมาก’

ประเด็นนี้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยบางแห่งและเรื่องราวที่แบ่งปันจากอาจารย์ชาวไทยว่า มหาวิทยาลัยจำนวนมากได้ตั้งโครงการปริญญาโทและเอก เพื่อสร้างชื่อเสียงในด้านวิชาการ โดยมี เป้าหมายเพื่อเพิ่มโอกาสแข่งขันในการจัดอันดับในระดับนานาชาติ การหารายได้จึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ของโครงการเหล่านี้

การประชาสัมพันธ์ต่อแบบปากต่อปาก หรือเครือข่ายสังคมส่วนตัวในประเทศไทย

เรื่องเล่าที่ถ่ายทอดโดยนักศึกษาต่างชาติระบุว่า การประชาสัมพันธ์ต่อแบบปากต่อปามีบทบาทสำคัญให้ พวกเขาตัดสินใจเดินทางมาศึกษาต่อในประเทศไทย ในงานวิจัยชิ้นนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่ (14 จาก 20 คน) รู้จักคนที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งบางส่วนคือคนที่มาจากประเทศบ้านเกิดเดียวกัน และให้คำแนะนำ ตลอดจนความช่วยเหลือ ทั้งก่อนและเมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทย:

‘ที่นี่มีคนจากเมืองที่ผมอยู่ ... มากจริงๆ พวกเขาเรียนอยู่ที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นครสวรรค์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหิดล บางครั้งเราได้ข้อมูลจากเพื่อนที่เรียนอยู่ในประเทศไทย เรากรอกใบสมัครแล้วก็ส่งมาที่นี่’

(ปุตรี, อินโดนีเซีย)

‘ครั้งนั้น อิม ก็ไม่เชิง อ้อ แป็บนี้หลายปีมาแล้วที่ฉัน [เว้นช่วงยาว] ไซ่! อีกสองสามประเทศฉันติดต่อกับมหาวิทยาลัยอื่นๆบางแห่ง จากแอฟริกาและยุโรปอย่างละสองสามที่ แต่เห็นมัยฉันไม่รู้จักใครจากประเทศเหล่านั้นเลย แต่ฉันมีเพื่อนอยู่ที่นี้ ฉันเพิ่งมา แต่เขาก็ช่วยเหลือฉันเป็นอย่างดี เขาเป็นคนมารับฉันที่สนามบิน ไปส่งที่คณะฯ แล้วช่วยฉันเรื่องสมัครเรียนด้วย’

(เพย์ซี, ตุรกี)

‘เพื่อนผมคนหนึ่งก็เรียนปริญญาเอกที่ประเทศไทย พอผมได้แชตคุยกับเขา เขาแนะนำผมว่าถ้าอยากเรียนมหาวิทยาลัยดีๆ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน เจอแต่คนมีน้ำใจ ให้มาประเทศไทย ผมประทับใจประเทศไทยใจมาก อีกเหตุผลหนึ่งคือเรื่องครอบครัว พวกเขาอยากให้ผมอยู่ใกล้ๆ ผมก็เลยต้องอยู่ในเอเชีย นั่นคือเหตุผลหลักที่ผมเลือกประเทศไทย’

(อารยัน, อินเดีย)

ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และทางวัฒนธรรม

ข้อมูลยังแสดงให้เห็นว่านักศึกษาจำนวนมากเลือกประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับศึกษาต่อ ด้วยเหตุผลเรื่องตำแหน่งที่ตั้งและความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาและนักศึกษาจากทวีปเอเชีย เนื่องจากครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าต่อไปนี้

‘ผมมีสองตัวล็อก อันแรกคือเบลเยียม และอีกอันคือประเทศไทย ผมตัดสินใจเลือกประเทศที่ใกล้อินเดีย ผมเลยเลือกประเทศไทย ผมเลยมาเรียนที่นี่ ครอบครัวคนอินเดียทุกคนจะใกล้ชิดกันมาก พวกเขาอยากให้ทุกคนอยู่ด้วยกัน ผมจากบ้านเกิดไปเรียนต่อ ที่ที่ผมเรียนอยู่ไกลจากบ้านเกิดสักหกถึงเจ็ดชั่วโมงได้ ผมกลับมาเยี่ยมที่บ้านเดือนละสองครั้ง ไม่ได้มาทุกสัปดาห์ ผมอยู่ไกลจากบ้าน ตอนเรียนจบโท ผมก็อยากเรียนต่อเอก แต่ครอบครัวก็ไม่อยากจะให้ผมไปนัก ผมเลยบอกพวกเขาว่า “งั้นผมขอไปเรียนที่ที่กลับมาเยี่ยมบ้านง่ายๆละกัน” ผมจะได้รู้สึกเหมือนกลับบ้านได้ทุกเมื่อ

(อารยัน, อินเดีย)

‘เหตุผลหนึ่งของฉัน ก็คือพ่อ ตอนนี้พ่อฉันอายุมากและไม่สบาย ฉันอยากใช้เวลาอยู่กับท่านก่อนจะสายเกินไป แต่เห็นมัย เราไม่ได้เหมือนพวกตะวันตก ที่พออายุครบ 18 ก็ออกจากบ้าน

แล้วก็ไม่สนใจพ่อแม่ เอาแต่หางาน โน่นนี่ แต่พวกเราใกล้ชิดกันมาก เราไม่ได้ย้ายออกจากบ้าน
เร็วขนาดนั้น ครอบครัวฉันไม่ให้ลูกๆออกจากบ้านก่อนจะแต่งงานหรอก’

(เพ็ญซี, ตุรกี)

นักศึกษาจากประเทศลาวเลือกศึกษาในระดับปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยทางภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยแม้ว่าจะได้รับทุนเต็มจำนวนจากมหาวิทยาลัยในประเทศจีนก็ตาม
ด้วยเหตุผลเรื่องความใกล้ชิดทางภาษาและวัฒนธรรมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและ
ประเทศลาว นอกจากนี้ เขายังบอกด้วยว่าสภาพอากาศในประเทศไทยและประเทศลาวมีความ
คล้ายคลึงกัน ต่างจากประเทศจีนที่อากาศจะหนาวเกินไปในฤดูหนาว

‘เรามีครอบครัว อยากจะกลับบ้านก็กลับไม่ได้ง่ายๆ [พูดถึงตอนเรียนที่จีน] ทางนี้มีข้อดีที่เรา
รู้จักอาจารย์ รู้จักสภาพแวดล้อม รู้จักระบบการศึกษาตอนที่เรามาเรียนป.โท แล้วก็คิดว่าควร
ทำแบบนี้ง่ายกว่าไหมถ้าเราจะเลือกแบบนี้ก็จะได้เปรียบกว่าการที่จะไปเรียนที่นั่น ในไทยเราก็
เลือกอีกนะ...เราเลือกมาตั้งแต่ป.โทแล้ว เพราะมันใกล้ ใกล้สถานที่ ใกล้บ้านภาคอีสานด้วย
หลายๆ อย่าง มันอาจจะไม่ต้องปรับตัวเยอะ ถ้าเราเลือกกรุงเทพอาจจะต้องปรับตัวสูง
กว่า คือ อาจารย์ขึ้นสอน อาจารย์ยังพูดลาวให้เราเข้าใจได้ ถ้าเราทำหน้ามึนๆ งงๆ อาจารย์
ก็จะพูดภาษาลาว เพราะอาจารย์เคยไปทำวิจัยที่ลาวมาเยอะ อาจารย์ก็จะรู้ว่าคนลาวจะ
เข้าใจยาก คำศัพท์แบบนี้’

(พิสิตคม, ลาว)

นักศึกษาบางคนเลือกเรียนสาขาเฉพาะทางในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคของประเทศไทย แทนที่
จะเรียนในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯซึ่งอาจจะมียี่ห้อหรือมีอันดับที่ดีกว่า ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเดียวกัน ดัง
จะเห็นได้จากกรณีของนักศึกษาชาวฝรั่งเศสที่สัมภาษณ์ เขาเลือกเรียนต่อในระดับปริญญาเอกใน
ประเทศไทย ในมหาวิทยาลัยที่ใกล้กับที่ที่ภรรยาและลูกๆของเขาอาศัยอยู่ จะได้มีเวลาดูแลครอบครัว

‘เพราะเป็นโครงการนานาชาติ และเพราะจะได้อยู่ใกล้ครอบครัวที่กาฬสินธุ์ และก็เพราะคงไม่มีใคร
ถึงตายที่ไม่ได้ขลุกตัวอยู่แต่ในออฟฟิศทั้งวันทั้งคืนหรอก คุณก็รู้ว่าครอบครัวต้องมาก่อนเสมอ
ครอบครัวสำคัญสำหรับผมมาก’

(ราอูล/ ฝรั่งเศส)

ส่วนกรณีของนักศึกษาชาวจีนและชูดานนั้นกลับต่างจากข้างต้น ทั้งคู่เลือกศึกษาต่อในประเทศไทย
แทนที่ไปศึกษาต่อที่สิงคโปร์ และมาเลเซียตามลำดับ เนื่องจากสองประเทศนี้มีความคล้ายคลึงกัน

ทางภาษาหรือวัฒนธรรมกับประเทศบ้านเกิดของตน ซึ่งพวกเขามองว่าเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมใหม่ๆ

‘พ่อแม่ผมอยากให้ผมอยู่ต่างประเทศฝึกภาษา ถ้าผมอยู่สิงคโปร์ ที่นั่นคนจีนอยู่เยอะ ผมหมายถึงว่าถ้าผมอยู่ที่นั่น ผมก็ไม่จำเป็นต้องพูดภาษาอังกฤษ ผู้ที่พูดแต่จีน นั่นคืออีกเหตุผลที่ พ่อและแม่ผมอยากให้มาเรียนเมืองไทย เพราะอย่างแรกเลย ผมจะได้เรียนภาษาไทย และสอง ผมจะได้ฝึกภาษาอังกฤษไปด้วย ถ้าคุณพูดได้หลายภาษา ก็จะช่วยให้คุณได้งานดีๆ’

(ซุน, จีน)

‘ตอนนั้นผมไม่รู้จักคนไทยหรอก จริงๆคือผมกำลังหาทางเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆเพราะผมเป็นมุสลิม แล้ว [คนมาเลย์] พวกเขาก็เป็นมุสลิมอยู่แล้ว ที่นั่นคนชูดานและคนอาหรับก็เยอะ ผมเลยเปลี่ยนใจ ตอนนั้นผมอยู่มาเลเซีย แต่ผมเปลี่ยนใจมาเรียนต่อที่ไทยแทน’

(อาร์มีน, ชูดาน)

ยังมีปัจจัยดึงดูดอื่นๆที่จูงใจให้นักศึกษาต่างชาติศึกษาต่อในประเทศไทย ดังจะเห็นจากเรื่องเล่าจากนักศึกษาต่างชาติคนอื่นๆ ตัวอย่างเช่นข้อได้เปรียบเรื่องการเรียนรู้เรื่องความร่วมมือทางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เริ่มปรากฏชัดขึ้น และโอกาสที่เพิ่มมากขึ้นในการใช้ภาษาอังกฤษแทนภาษาของประเทศบ้านเกิด

‘... มันมีประชาคมอันใหม่ชื่ออาเซียนไข่ม้อย ทุกประเทศในอาเซียน และมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจสำหรับทุกประเทศในอาเซียน และนั่น ... ผมคิดว่ามันคือประชาคมอันใหม่ และจีนก็มีความสัมพันธ์ที่ตีมากกว่ากับประเทศในอาเซียน บางทีประเทศเหล่านี้อาจจะเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่รับรู้และได้งานทำมากขึ้น และประชาคมนี้อาจกำลังเติบโต และในอนาคต ก็จะมีแข่งแกร่งมากขึ้นเหมือนประชาคมยุโรป จริงๆแล้ว ผมก็คิดว่าประชาคมนี้จะเปิดช่องทางทางการเงินที่เห็นผลกับทุกคนด้วย’

(ซุน, จีน)

‘ผมเรียนและทำงานในอเมริกามาหกปี ผมเจอเหตุการณ์ 9/11 มากับตัว ผมเคยต้องอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของอเมริกา และการเปลี่ยนนโยบายเรื่องการอพยพเข้าเมือง ทำให้มีความเข้มงวดกับชาวต่างชาติมากขึ้น ผมเลยตัดสินใจกลับไปญี่ปุ่น ผมไม่ค่อยพอใจเท่าไรเพราะผมอยากใช้ทักษะภาษาอังกฤษ แต่ภาษาอังกฤษไม่จำเป็นที่ญี่ปุ่นเลย นี่คือเหตุผลหนึ่งที่ผมมา

ประเทศไทย ... คนญี่ปุ่นไม่พูดภาษาอังกฤษเลย เรื่องความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ ผมว่าคนไทยเก่งกว่าคนญี่ปุ่น จริงๆผมโอเคตรงนี้เลย และถ้าคิดว่าภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาแม่ด้วยแล้ว คนไทยพูดภาษาอังกฤษได้เก่งมากๆ'

(โกโบริ, ญี่ปุ่น)

'เราไม่พูดภาษาอังกฤษ เราพูดแค่ภาษาอาหรับ และรัฐบาลก็อยู่มา 25 ปีแล้ว ก่อนหน้านั้นในประเทศไทยผม คนพูดภาษาอังกฤษได้ แต่ตอนนี้ คนเอาแต่สนใจภาษาอาหรับ ถ้าจะให้ผมเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยผม คงจะยาก เพราะพวกเขาไม่พูดภาษาอังกฤษกัน'

(อาร์มิน, ซูดาน)

นักศึกษาชาวเวียดนามยังเน้นย้ำว่าหลังจากเรียนที่ประเทศไทยได้หนึ่งปี เขาไม่ได้แค่พูดภาษาไทยได้เท่านั้น แต่ภาษาอังกฤษของเขาก็พัฒนาดีขึ้นมาก เพราะเขาเรียนในโครงการนานาชาติ และได้สื่อสารกับเพื่อนต่างชาติคนอื่นๆในมหาวิทยาลัยเป็นภาษาอังกฤษ ทุกๆวัน เขาคู่กับเพื่อนชาวอียิปต์ที่ร่วมหอพักเดียวกันเป็นภาษาอังกฤษ แม้ว่าพวกเขาทั้งคู่กำลังเรียนภาษาไทยและสื่อสารกันเป็นภาษาไทยได้แล้วก็ตาม

มุมมองและประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีอะไรบ้าง

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์พบว่าประเด็นเชิงบวกมีสองประการคือ 'ความสัมพันธ์' และ 'การสนับสนุนด้านการวิจัย' และประเด็นเชิงลบมีสองประการคือ 'กำแพงทางภาษา' และ 'ระบบราชการ'

ความสัมพันธ์

ดูเหมือนว่านอกเหนือจากความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการแล้ว ความสัมพันธ์เฉพาะบุคคลเกิดขึ้นในแวดวงวิชาการหรือการศึกษาในประเทศไทยเช่นกัน และความสัมพันธ์เช่นนั้นได้รับการมองในแง่บวกดังเช่นกรณีของนักศึกษาชาวอียิปต์ที่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในอียิปต์ ซึ่งเน้นเรื่องความอาวุโสและเป็นทางการมากกว่า

'ในอียิปต์ พอทุกคนเข้ามาในห้อง ผมว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไม่สู้ดีนัก เหมือนหมอกับคนไข้ อาจารย์แค่สอน และเอาการบ้านไปตรวจ แค่นั้น ... แต่ที่นี่ คือเราเขาไปหา ไปคุยกับอาจารย์เรื่องอะไรก็ได้ แล้วครูกับเด็กก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก เราชวนครูไปกินข้าวข้างนอกได้ ที่นี่โอเคเลย แต่ผมว่าในอียิปต์ ไม่มีอย่างนี้'

(รอน, อียิปต์)

เรื่องนี้ก็สอดคล้องกับสิ่งที่นักศึกษาชาวอินเดียได้เล่าเช่นกัน:

‘ให้ผมเปรียบเทียบการศึกษาไทยกับอินเดีย ผมว่าที่ประเทศไทยไม่เครียดเท่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ เจ้าหน้าที่กับนักศึกษานั้นดีมากๆ’

(อารยัน, อินเดีย)

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเรื่องการบูรณาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาต่างชาติกับนักศึกษาไทย และในบางกรณี กับคนในพื้นที่ แม้จะมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าต่อไปนี้:

‘ผมมีเพื่อนเยอะ คนไทยรู้จักผมเยอะ บางครั้ง พวกเขาโทรหาผมหรือส่งข้อความหาผมว่า “หวัดดี ช่วยดูประโยคภาษาอังกฤษนี้ให้ที” ผมก็ตอบว่า “ได้เลยเพื่อน สบายมาก เต๋ยดูให้” คนไทยส่วนมากที่ผมรู้จักเป็นคนน่ารัก และส่วนใหญ่ที่อีสานที่ผมอยู่ ชอบทำงานที่บ้าน กินข้าวเที่ยงพร้อมกัน ผมไม่คบฝรั่งด้วยกัน ไม่รู้สิ ผมมีแต่เพื่อนคนไทย แต่บางครั้งผมก็ไปเที่ยวกับเพื่อนด้วย อย่างเพื่อนผมคนหนึ่ง ผมยืมรถเขาได้ เราเป็นเพื่อนสนิทกัน ผมเลยยืมรถเขา ผมขับรถไปกลับขอนแก่น โอเคเลย ถ้าผมต้องมีเพื่อนฝรั่งจริง ผมคงอยู่กับพวกเขาไม่ได้หรอก เพราะเราคงจะเอาแต่พูดแต่เรื่องประเทศของเรา ผมไม่อยากรู้เรื่องพวกนั้นหรอก’

(เท็ด, เยอรมนี)

‘ฉันชอบท่องเที่ยว ฉันไปพิษณุโลก สกลนคร และอีกมากมายหลายที่ ช่วงที่ฉันว่าง เพื่อนคนไทยชอบชวนฉันไปเที่ยว ไปจังหวัดนั้นห้าวัน จังหวัดโน้นอีกสามวัน’

(เฮฟเวน เซนต์, ฟิลิปปินส์)

‘จริงๆนะ ผมมองว่าคนไทยชอบช่วยเหลือผู้อื่น เวลาผมต้องการความช่วยเหลือ พวกเขายินดีช่วย เพื่อนผมบางคนที่ผมขอให้ช่วยก็พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ บางครั้งถ้าเขายุ่ง ก็ไม่ได้ช่วย แต่ปกติเพื่อนๆก็จะช่วยผมตลอด’

(อาร์มิน, ชูदान)

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลยังรวมไปถึงความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากอาจารย์ชาวไทยเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆให้กับนักศึกษาต่างชาติโดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือเหล่านี้ อีกทั้งความสัมพันธ์ในรูปของความช่วยเหลือที่พัฒนาการเรียนการสอนนี้ไม่ได้เป็นตัว

วัดในเชิงการประกันคุณภาพเช่นกัน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาต่างชาติกลับประทับใจที่ได้รับความช่วยเหลือนี้ ดังจะเห็นได้ชัดจากเรื่องเล่าต่อไปนี้

คริส: ครั้งหนึ่งผมเคยเรียนวิชานึงเพราะผมต้องออกแบบ ผมเลือกเรียนวิชาต่างๆได้ ผมเลยเลือกลงวิชาหนึ่งของปริญญาตรี ผมรู้ว่าวิชานี้ น่าจะสอนเป็นภาษาไทยแต่ผมก็เลือกเรียน และอาจารย์ก็เตรียมให้ผมเป็นภาษาอังกฤษ

ผู้สัมภาษณ์: อาจารย์อ่านตำราเป็นภาษาอังกฤษให้ หรือเขาเตรียมเอกสารวิชานี้เป็นภาษาอังกฤษให้คุณโดยเฉพาะ

คริส: ไม่ๆ ไม่ได้เตรียมให้ผม แต่เตรียมให้เฉพาะผมคนเดียว ผมคิดว่าเขาปรับมาจากฉบับภาษาไทย และแปลให้ผมอ่านคนเดียว คือผมเรียนร่วมกับนักศึกษาไทยทั้งห้อง อย่าลืมนะ โปรแกรมนั้นสอนเป็นภาษาไทยนะ

(คริส, ยูกันดา)

สุดท้าย ความสัมพันธ์ที่ดียังขยายไปสู่ระดับสถาบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมก็ญาติดีกับบัณฑิตวิทยาลัยนะ เจ้าหน้าที่ที่นั่นเอาใจใส่แทบจะตลอด

(ราอูล, ฝรั่งเศส)

การสนับสนุนด้านการวิจัย

จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษาต่างชาติบางคนได้ให้ความสำคัญเรื่องการสนับสนุนด้านการวิจัยที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยที่ตนกำลังศึกษาอยู่ เช่นสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการวิจัย เครื่องมือวิจัยระดับนานาชาติ และทุนวิจัยสำหรับฝึกอบรมหรือเข้าร่วมประชุมวิชาการในต่างประเทศ ซึ่งสวนทางกับความเชื่อของนักศึกษาไทยส่วนใหญ่ที่ว่า การสนับสนุนด้านการวิจัยคือจุดอ่อนสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

‘ที่ว่ามหาวิทยาลัยแห่งนี้อยู่ในอันดับที่สูงในเรื่องของผลงานตีพิมพ์ในระดับนานาชาตินั้น ฉันว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะปัจจัยนั้นทำให้คะแนนการประกันคุณภาพของที่นี่สูงขึ้นด้วย และยังแสดงให้เห็นว่าที่นี่มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศด้วย ฉันเลยได้ประโยชน์ไปด้วย เรียนที่นี่สองปี ฉันจะได้ไปศึกษาดูงานต่างประเทศถึงสามครั้ง ฉันไปทริปเดียว แต่ได้ไปฮ่องกง เรามีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยฮ่องกง กับหลายมหาวิทยาลัยในอังกฤษและอเมริกา

และยังมีความร่วมมือกับผู้เขียนตำราคนหนึ่ง ... คนที่ฉันเคยได้อ่านเพื่อเอาไปทำวิจัยด้วย ฉันว่าเป็นความร่วมมือในรูปแบบที่อินเทอร์เน็ตมากๆ และฉันว่าเป็นข้อได้เปรียบข้อหนึ่งของที่เลยละใช่ เราได้ไปฮ่องกง ฉันได้ไปฮ่องกง ปีต่อมา พวกเขาไปเกาหลีและสิงคโปร์โน่นนี่กัน แต่ฉันไม่ได้ไป อืม พวกเขาไปฮ่องกง และเราได้ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยฮ่องกง Hong Kong Baptist University และ Technical College ... Hong Kong College และมีอีกที่ที่ได้ไปเยี่ยมชมและตลอดสิ้น เราได้ไปตั้งสี่แห่ง ฉันได้เจอ Hyland แล้วฉันก็ได้เจออีกคน ใครนะ ที่เป็นเพื่อนของ Hyland นะ [หัวเราะ] แต่เอาเหอะ เขาเล่นเรื่อง Independent Learning และเขาก็อยู่ที่นั่นด้วย เราได้เจอเขา พุดจริงๆ ดีมากๆเลยที่เราได้ไปพุดคุยกัน ไปดูคณะ ดูมหาวิทยาลัย และเราก็ได้เจอคนในวงการและได้สนทนากับเขาด้วย ดีมากๆ ออกกันคนละครั้ง เราจ่าย 10,000 มหาวิทยาลัยออกให้อีก 10,000 หรืออะไรประมาณนั้นแหละ เราเลยไม่ต้องออกเองเยอะ 10,000 กับห้าวัน รวมค่าเครื่องบิน ค่าที่พัก ค่าขนส่ง ค่าอื่นๆ รวมหมดทุกอย่าง และมหาวิทยาลัยออกให้ส่วนหนึ่งด้วย'

(ลิซา, แอฟริกาใต้)

'สมมติเราต้องการหนังสือนี้แต่ mahal ไม่มีเพียงแต่เราเอาซื้อหนังสือไปให้ เขาก็จัดซื้อให้เราใหม่ได้... mahal ให้เราดีใจภูมิใจ คือ เปิดอินเทอร์เน็ตให้เราเข้าฐานข้อมูล ฐานวารสารของตีๆ ของโลก ดีใจเขาเข้าใจ เข้าถึงข้อมูลได้ mahal นี้อำนวยความสะดวกเรื่องการศึกษาเต็มที่เลย การที่เราขอทุนวิจัยเราก็ได้ อันนี้ก็ดีใจนะอาจารย์ ปกติก็ได้จากทุน GMS แล้ว เราขอทุนวิจัยก็ได้อีก ถ้าเราทำธีสิส เราขอใหม่ก็ได้เพิ่มอีก แต่ก็มีเงื่อนไข ในการสรุบนั่นนี่โน่นให้เขาที่มันยากกว่า มีทุนให้ไปนำเสนออีกด้วย ช่วยค่าเครื่องบินอะไรได้ อะไรก็ดี ก็โอเค'

(ฟิลิตคม, ลาว)

'เล็บที่ผมวิจัยอยู่เป็นเล็บเทคโนโลยีชีวภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการวิจัยที่เห็นได้ชัดเลยก็คือเล็บนี้เอง ตอนผมมาเป็นนักวิจัยที่นี่ เล็บมีอุปกรณ์ที่ครบครันทันสมัยมาก ผู้ช่วยที่ประจำอยู่ก็ดีมาก ๆ ใจดีมากและยินดีช่วยเหลือทุกเรื่อง เมื่อคุณต้องการความช่วยเหลือหรือเรื่องใดๆ พวกเขาเต็มใจช่วย ผมประทับใจมาก'

(อารยัน, อินเดีย)

นักศึกษาต่างชาติบางคนจะประทับใจเรื่องคุณภาพการเรียนการสอนของโครงการและมาตรฐานด้านการวิจัยที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่ตนศึกษาอยู่:

‘แล้ววิจัยทางบรรพชีวินวิทยาดีมาก มีเปเปอร์ให้หาเยอะ ผมว่าในส่วนของจำนวนผลงานตีพิมพ์ เปเปอร์สิ่งอำนวยความสะดวกด้านวิจัยอย่างแรกก็ว่าได้ เราคือที่หนึ่งเรื่องการวิจัยด้านบรรพชีวินวิทยา’

(ราอูล, ฝรั่งเศส)

‘ใช่ ฉันรู้สึกว่าการวิจัยที่นี่จะค่อนข้างเข้มข้นกว่าในประเทศฉัน ... มีวิชานึงชื่อ Research Methodology อะไรประมาณนั้น วิชานี้ เขาสอนเราทำวิจัย ฉันเลยได้รู้วิธีการทำวิจัยจากที่นี่ แล้วฉันก็รู้ว่าเรื่องวิจัยที่นี่จะอยู่ในระดับสูงกว่าที่ประเทศฉัน ฉันเลยบอกเพื่อนๆ คนที่เคยถามฉันว่า ‘เธอแน่ใจแล้วหรือว่าจะมาเรียนที่ประเทศไทย’ แล้วฉันก็เลยตอบไปว่า ‘ใช่ ฉันมาเรียนที่นี่และฉันได้อะไรเยอะเลย วิจัยที่นี่เขาใช้ได้เลย ฉันดีใจที่มาเรียนที่นี่’ ฉันบอกพวกเขาไปว่าฉันดีใจมากที่ได้มาเรียนที่นี่ ฉันมีประสบการณ์ดีกับคนไทยด้วยเช่นกัน ไม่ใช่แค่ในเรื่องของวัฒนธรรม แต่ในเรื่องวิชาการด้วย’

(ฟา, ปากีสถาน)

‘อาจารย์ฉันพยายามดันให้ฉันตีพิมพ์ในวารสาร PASAA ฉันว่าวารสารนี้คือเบอร์หนึ่ง คุณได้เครดิต มหาวิทยาลัยก็ได้เครดิตด้านประกันคุณภาพไปเต็มๆ มหาวิทยาลัยเลยพยายามผลักดันและผลักดันให้ตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติด้วย พวกเขาเข้มงวดมากเรื่องการตีพิมพ์ เรื่องวารสารที่จะตีพิมพ์ และพวกเขาก็ให้เราไปนำเสนอผลงาน ต้องพยายามรักษามาตรฐานที่ดีไปเรื่อยๆ ยากอยู่ ตอนแรกฉันก็คิดว่าคงจะง่ายกว่านี้ อืม ฉันค่อนข้างเครียดเลยแหละ เพราะฉันเชื่อมาตลอดว่าคงจะง่ายๆ แบบว่าไม่มีใครตก [หัวเราะ] โดยเฉพาะตอนฉันได้เปเปอร์ชิ้นแรกคืน ฉันได้ 65 จาก 100 สำหรับฉันแล้ว ถือว่าไม่ตี ฉันเครียดมาก เลยไปพบอาจารย์แล้วถามว่า ‘ทำไมฉันได้แค่นี้’ และเขาก็อธิบายฉัน ‘โน่น นี่ นั่น’ ฉันเลยแบบต้องพยายามทำให้ดีกว่านี้ เปเปอร์ชิ้นแรก ฉันเลยทำได้แย่มาก แล้วฉันก็คิดว่านี่คงไม่ใช่เรื่องเล็กๆแล้วนะ นี่คือโปรแกรมอินเตอร์ของจริง อาจารย์ที่สอนเราเป็นชาวต่างชาติ เรามีนักศึกษามากมายจากพม่า จากลาว จากที่ต่างๆ ญี่ปุ่น นักศึกษาต่างชาติที่นี้เยอะใช้ได้เลย’

(ลิซา, แอฟริกาใต้)

กำแพงทางภาษา

มหาวิทยาลัยบางแห่งในประเทศไทยประกาศตัวเองเป็นมหาวิทยาลัยในระดับ ‘นานาชาติ’ แต่นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอังกฤษกลับไม่สะท้อนความเป็นนานาชาติ ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติบางคน

‘คุณอาจจะพอรู้ แต่สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีหนึ่ง ตอนนี้มีแบบฟอร์มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษแล้ว ซึ่งผมไม่เห็นว่าจะจำเป็นเพราะนักศึกษาต่างชาติจำนวนมากไม่ได้มาเรียนปริญญาตรี แต่ตอนนี้เริ่มจะเห็นปริญญาโท และปริญญาเอก คือในกระบวนการของความเป็นนานาชาติ ส่วนตัวผมคิดว่าในคณะวิทยาศาสตร์และสำนักทะเบียน พวกเขาเริ่มจากกันพิธีมิต บางทีมันคงน่าจะดีผลหรืออย่างไรผมไม่รู้ แล้วมันก็ค่อยๆขึ้นไปข้างบน แต่สำหรับผมแล้ว อยู่ที่นี่มาสี่ปี มันเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างช้า ผมยังไม่เห็นเว็บลงทะเบียนออนไลน์เป็นภาษาอังกฤษ แถมลุ่มบ่อ และลงทะเบียนออนไลน์อะไรก็ได้ เพราะอะไรก็ใช้ไม่ได้’

(ราอูล, ฝรั่งเศส)

โครงการนานาชาติบางโครงการรับนักศึกษาไทยที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษ ทำให้บางครั้งอาจารย์ต้องบรรยายเป็นภาษาไทย ซึ่งนักศึกษาต่างชาติมองประเด็นนี้ในแง่ลบ

‘อาจารย์บางท่านบางครั้งก็สอนเป็นภาษาไทย ไม่ได้สอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และอีกอย่างที่ผมไม่ชอบเลยก็คือในสาขา International Business ที่ [มหาวิทยาลัยที่เขาศึกษาอยู่] เมื่อเทียบกับที่อื่นแล้ว ที่นี่รับนักศึกษาที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ แล้วก็ได้แต่บอกเพื่อนว่า ทำไมพวกนายถึงไม่พยายามฝึกภาษาอังกฤษ พวกนายเป็นนักศึกษาในโครงการนานาชาตินะ พวกเขาฟังไม่ออก คุณภาษาอังกฤษกับผมไม่ได้ เขียนได้อย่างเดียว โอเค พวกเขาเขียนได้ ฟังออก แต่พูดไม่ได้ ผมบอกไปว่าเด็กไทยจากคณะอื่นๆ อย่างพวกเอกอังกฤษ เก่งกว่าพวกเขาอีก แต่ปัญหาคือเมื่อมีคณาจารย์ พวกเขาก็รับนักศึกษาที่ไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ นั่นปัญหาใหญ่เลยนะ คุณก็แค่ข้ามพวกเขาไปสิ สอนทุกอย่างเป็นภาษาอังกฤษสิ ยกตัวอย่างอย่างคลาสเรา มีนักศึกษา 90 คน แต่ผมว่าที่วิทยาลัยนานาชาติที่ขอนแก่น จำนวนน่าจะซัก 20 หรือ 15 ได้ แต่ทุกคนพูดภาษาอังกฤษได้ แต่ที่นี่รับเด็กเยอะมากทั้งผมและเพื่อนๆอีกไม่มากที่พูดภาษาอังกฤษได้ กับที่เหลือที่พูดไม่ได้ ลองให้ผมพูดอังกฤษด้วย พวกเขาก็ไม่เข้าใจ’

(รอน, อียิปต์)

ระบบราชการ

ปณิธานของการอุดมศึกษาไทยคือการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ระบบราชการและการบริหารกลับไม่ได้สะท้อนถึงความเป็นนานาชาติ แม้จะมีการเติบโตของสถาบันการศึกษาและโครงการนานาชาติในประเทศ ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติบางคน

‘อย่างกับอะไรเมื่อศตวรรษก่อนเลย ผมไม่เคยเห็นอะไรแบบนี้มาก่อน โอเค อย่างแรกเลย คุณต้องใช้ไอ้ใบที่เขาเรียกว่าใบเทียบวุฒิ ก่อนจะเข้ามหาวิทยาลัย เพื่อที่จะยืนยันว่าคุณจบระดับ ม.

ปลาย ถึง ม.6 ของไทยก็เหมือนกันใช้มัธยม เามาแสดงว่ามีผลสอบเหมือนกับของไทย นี่แหละ จุดเริ่มของปัญหา ตรงหน่วยงานที่ต้องไปเอาใบนั้น ไม่มีใครพูดภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆเลย พูดไทยล้วนๆ ผมก็ไม่เข้าใจ ก็ถ้าเด็กไทยไม่ต้องใช้ใบนี้แล้ว ทำไมถึงไม่เอาคนพูดภาษาอังกฤษได้ ไปอยู่ตรงนั้น โอเคนี่ข้อแรก ข้อที่สอง พวกเขาเหมือนจะไม่รับทราบระบบการศึกษาจากที่ได้เลย ถ้าไม่ใช่ของไทย พวกเขาเข้าใจระบบอเมริกาเพราะเหมือนกับของไทย ที่นี้คุณใช้ GPA คุณมีทรานสคริปต์จากมัธยมปลายใช้มัธยม แต่ในยุโรป เราไม่มีอะไรแบบนี้ ไม่มี GPA ไม่มีทรานสคริปต์ ไม่มีการสอบ คุณเริ่มตอน 12 และก็มีสอบตอน 16 แค่นั้น จบ กระทรวงศึกษาที่นี้ก็ไม่เข้าใจเรื่องนี้ เอาแต่ถามอยู่นั้นแหละว่า ‘ทรานสคริปต์อยู่ไหน’ ‘ทำไมไม่มี GPA’ แล้วพวกเขาก็ส่งจดหมายไปขอที่โรงเรียนในอังกฤษ ไปขอ เขาหาให้ไม่ได้หรอก โรงเรียนที่อังกฤษเขาไม่เก็บผลสอบไว้เพราะโรงเรียนไม่ได้จัดสอบ รัฐบาลเป็นคนจัดสอบ’

(แมต, สหราชอาณาจักร)

‘ข้อเสียอันหนึ่งที่ผมเจอก็คือตอนผมมาเรียนที่นี้ครั้งแรก ดูเหมือนอะไรก็ละอะไปหมด และไม่เป็นท่า ผมไม่อยากลงรายละเอียดหรอกนะว่าละแค่ไหน แต่ตอนนั้นการบริหารจัดการวุ่นวายมากๆ ผมรู้สึกเคือง แต่พอเปลี่ยนผู้บริหาร อะไรที่มหาวิทยาลัยก็ดูดีขึ้น ดีขึ้นมาก แต่โดยรวมเรื่องการเรียนการสอนดีมาก แต่การบริหารจัดการแย่มากในหลายๆส่วน บางส่วนก็โอเค แต่ประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนที่ได้จากอาจารย์ที่นี้ถือว่าดีเลยแหละ’

(โนแมต, สหรัฐอเมริกา)

‘ทุกครั้งที่ผมต้องลงทะเบียน หมายถึงเมื่อสามถึงสี่ปีก่อน และตั้งแต่มีบัณฑิตวิทยาลัยคณะวิทยาศาสตร์ ผมว่ามีคนเคยบอกผมว่ามีนโยบายมาแล้วสาม อาจจะถึงสี่ คือกฎเปลี่ยนตลอด และกฎที่บังคับผมไม่ใช่กฎที่บัณฑิตวิทยาลัยใช้ตอนนี้ แต่ดูเหมือนจะเป็นอันเดียวกับของผู้บริหาร พอผมไปถามบัณฑิตวิทยาลัย ผมก็ญาติกับที่นั่นนะ เจ้าหน้าที่ที่นั่นเอาใจใส่แทบจะตลอด แต่พวกเขาดูเหมือนจะงงๆ แล้วพอเราไม่เคลียร์เรื่องระเบียบ เขาจะอธิบายให้นักศึกษาต่างชาติอย่างเราที่ภาษาไทยยังงูๆปลาๆได้ยังไง คือจะอธิบายสิ่งที่นักศึกษาต้องทำให้เข้าใจชัดเจน นั่นคือเรื่องใหญ่เลย ผมเลยอยากจะบอกว่ามันเป็นเรื่องของการบริหารจัดการ แล้วมันก็เกิดขึ้นบ่อยมาก ผมใช้เวลาหลายปีเลยกว่าจะเข้าใจระบบการลงทะเบียน และเทอมที่แล้วคือเต็มๆ คนที่นั่นรู้สึกที่ผมเหมือนไม่รู้จะทำยังไง และทางฝ่ายบริหารจัดการก็ไม่กล้ารับเรื่องจากผมเพราะพวกเขาอธิบายให้ผมเข้าใจไม่ได้ หรือไม่ก็ไม่รู้ที่ผมควรจะทำยังไง ผมเจอสถานการณ์ที่ทำอะไรไม่ถูกแบบนี้ตลอดที่ผมกับพวกเขาเอาแต่มองหน้ากัน ผมถาม ‘ผมหาสิ่งที่ไม่เจอ’ เขาถามกลับ ‘คุณไปไหนมา’ ก็ไปสำนักทะเบียนไง ผมก็ทำเหมือนกับที่นักศึกษาทุกคนต้องทำ รับบริการเดียวกัน ตามระเบียบเดียวกันกับนักศึกษาไทย ถือเป็นเรื่องปกติ แล้วพวกเขาก็กลับไม่

สื่อสารอะไร ไซ่ แต่ปัญหาคือเราไม่ใช่ภาษาเดียวกันสื่อสารไง มีสองสามครั้ง ผมเคยถูกขอให้ทำจดหมาย จดหมายราชการที่มีรูปแบบเฉพาะ ที่นักศึกษาปริญญาเอกเขาทำกันในประเทศไทย แต่ผมทำไม่เป็น พอผมเจออะไรแบบนี้เข้า และมีคนมาแนะนำมาบอก พวกเขาที่ไม่มีอะไรจะบอกเพราะพวกเขาพูดประมาณว่า ‘ก็มันเป็นกฎ’ ที่นี้ต้องทำตามกฎ คุณต้องทำตามระเบียบบริหารจัดการ บางครั้ง ผมเลยต้องส่งถึงสองสามครั้ง และในที่สุดก็ได้เจอนักศึกษาไทยที่ยินดีช่วยดำเนินการให้ผม’

(ราอูล, ฝรั่งเศส)

ประสบการณ์ตรงของนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทยสอดคล้องกับสิ่งที่ Lao (2015) ได้อธิบายไว้เรื่องการพัฒนาอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นนานาชาติ นั่นคือมีความย้อนแย้งกันระหว่างการอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยกับวาทกรรมของประเพณีนิยมที่ไม่มีวันหมดไป ซึ่งเป็นความท้าทายหลักในการพัฒนาการอุดมศึกษาในประเทศไทย ผู้กำหนดนโยบายอาจจะตื่นตัวกับกระบวนการการพัฒนาสู่ความเป็นนานาชาติ แต่กลับยังคงบูชาค่านิยมและระบบวัฒนธรรมไทยแบบเดิม และเลือกที่จะหิบบิบบันแนวปฏิบัติจากฝั่งตะวันตกมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวาระนโยบายในระดับที่ใหญ่ขึ้น (ibid)

การอภิปรายผล:

หลายประเด็นจากการวิเคราะห์ข้างต้นทำให้เกิดการอภิปรายผลเพิ่มเติมในส่วนของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประการแรก ‘ความสัมพันธ์’ เป็นหัวข้อที่สำคัญหัวข้อหนึ่งจากประสบการณ์ที่นักศึกษาต่างชาติได้ถ่ายทอดในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งกลับตรงกันข้ามกับงานวิจัยลักษณะเดียวกันที่ศึกษาโดย Nilphan (2005) และ Rhein (2018) ที่นักศึกษาต่างชาติเล่าว่าตนใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวและไม่มีเพื่อนเป็นคนไทย โดยเฉพาะเพื่อนร่วมห้องชาวไทย ทำให้นักศึกษากลุ่มนั้นไม่สามารถบูรณาการมิติทางนานาชาติและมิติระหว่างวัฒนธรรมเข้ากับกระบวนการการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยที่นักศึกษากลุ่มนี้ศึกษาอยู่ในแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป บริบทที่งานวิจัยของทั้ง Nilphan และ Rhein ศึกษาคือ ในเมืองใหญ่ที่ผู้คนรุ่มรวยเรื่องการใช้ชีวิต และดูจะไม่มีเวลาสนใจและใส่ใจผู้อื่น ในขณะที่งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างนักศึกษาต่างชาติกับคนไทยเกิดขึ้นในบริบทภายนอกเมืองหลวง ที่มหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักศึกษาชาวต่างชาติมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับอาจารย์และนักศึกษาชาวไทย นอกจากนี้ นักศึกษาต่างชาติบางคนยังสร้างความมิตรภาพให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่นที่อยู่รอบรั้วมหาวิทยาลัยด้วย โดยการเรียนรู้ภาษาถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มเติม และพบว่าประสบการณ์นั้นน่าประทับใจและช่วยให้ตนมีความสุขในการใช้ชีวิตและศึกษาในประเทศไทย กำแพงทางภาษาดูจะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของนักศึกษาต่างชาติ ผลการวิจัยชิ้นนี้สนับสนุนแนวความคิดที่นำเสนอโดย Merrick (2004) และ Montgomery (2010) ที่ว่า นักศึกษา

ต่างชาติที่รู้และเข้าใจภาษาของประเทศที่ตนไปศึกษาอยู่มากกว่านักศึกษาคนอื่นจะมีความพร้อมและมีความสุขในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยมากกว่า

ประการที่สอง ปัจจัยที่ดึงดูดบางประการของการอุดมศึกษาไทยถูกสะท้อนผ่านเรื่องราวที่ถ่ายทอดโดยนักศึกษาต่างชาติในงานวิจัยชิ้นนี้ ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่นำเสนอในงานวิจัยของ Mazzarol และ Soutar's (2002) ซึ่งผลการวิจัยได้มาจากงานวิจัยที่ได้ศึกษาในประเทศออสเตรเลีย จีน อินเดีย อินโดนีเซีย และไต้หวัน ปัจจัยที่งานวิจัยชิ้นนี้พบร่วมกับงานวิจัยชิ้นอื่น ๆ รวมถึงความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ วิชาที่ไม่ได้เปิดสอนในประเทศบ้านเกิด คำแนะนำจากครอบครัวและเพื่อนหรือการอ้างถึงแบบปากต่อปาก และประเด็นเรื่องค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดปัจจัยหนึ่งของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั่วโลกที่นำเสนอในงานวิจัยของ Mazzaril และ Soutar (ibid.) ไม่ได้ปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้ในฐานะปัจจัยดึงดูดที่มีผลสำคัญต่อมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทำให้เกิดข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่า ประเด็นหลักที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องพิจารณาคือ การสร้างชื่อเสียงในเรื่องการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ แม้ว่า 'การแข่งขันเพื่ออันดับโลก' อาจจะเป็นเป้าหมายระยะยาวของการอุดมศึกษาไทย แต่ประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับการถ่ายทอดในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น การสนับสนุนด้านวิจัยอย่างเต็มที่ และเครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยไทยกับสถาบันการศึกษาต่างชาติอื่น ๆ อาจจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ทรงคุณค่าให้มหาวิทยาลัยไทยเริ่มประชาสัมพันธ์การอุดมศึกษาไทยให้เป็นที่รู้จัก นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในประเทศไทย ทั้งในและนอกรั้วมหาวิทยาลัย และหลังจบการศึกษา ซึ่งได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีจากนักศึกษาต่างชาติ อาจจะเป็นประสบการณ์เฉพาะที่การอุดมศึกษาไทยสามารถมอบให้กับนักศึกษาต่างชาติได้ นักศึกษาต่างชาติในสวนอื่น ๆ ของโลก รวมถึงประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียอย่างจีน มักจะเล่าว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับคณะที่เรียนอยู่นั้นมีไม่มากพอ (Wen et al., 2018) ข้อมูลดังกล่าวอาจนำมาใช้เพื่อดึงดูดนักศึกษาที่อาจเข้ามาศึกษาในอนาคต และควรจะสืบค้นเป็นภาษาอังกฤษได้ในระบบออนไลน์ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยทำงานวิจัยชิ้นนี้อยู่ รัฐบาลไทยไม่ได้จัดเตรียมแหล่งข้อมูลออนไลน์เหล่านี้เหมือนประเทศชั้นนำด้านการศึกษาอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดทำแหล่งข้อมูลผ่านเว็บไซต์ <https://educationusa.state.gov> ซึ่งได้รับการอธิบายว่าเป็น '... เครือข่ายที่ประชาสัมพันธ์การอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาให้นักศึกษาจากทั่วโลก โดยให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบันในเรื่องโอกาสในการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา' ส่วนประเทศออสเตรเลียได้จัดเตรียมแหล่งข้อมูลให้นักศึกษาต่างชาติที่จะมาศึกษาต่อ ผ่านเว็บไซต์ <https://internationaleducation.gov.au> ในประเทศไทย มีเว็บไซต์อิสระที่ไม่ใช่ของรัฐบาล จำนวนสองเว็บไซต์ ได้แก่ www.studyinthailand.org และ www.academicmigrationtothailand.co.th โดยเว็บไซต์ที่สองมีแหล่งข้อมูลที่รวบรวมประสบการณ์ของนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย ในขณะที่เว็บไซต์แรกได้ระบุวัตถุประสงค์ในการจัดทำเว็บไซต์ไว้ว่า '... เพื่อแนะนำให้รู้จักหลักสูตรนานาชาติที่

ได้รับการรับรองในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยในประเทศไทยที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตลอดจนทุกแง่มุมเกี่ยวกับการเรียนและการใช้ชีวิตของนักศึกษาต่างชาติ' อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีความพยายามใด ๆ จากหน่วยงานระดับชาติในการจัดทำข้อมูลปัจจุบันที่เกี่ยวกับประสบการณ์และโอกาสของนักศึกษาต่างชาติในการศึกษาที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยผ่านระบบออนไลน์ จำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่มีอยู่มากหรืออุทยานการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเทศไทยบรรลุเป้าประสงค์ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในระดับภูมิภาค แต่จะต้องใช้ความพยายามในระดับชาติที่จะสร้างผู้มีส่วนร่วมนำกลุ่มใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศในส่วนของ การสร้างรายได้และ soft power การสร้างภาคส่วนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศให้ทันสมัย ขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ความต้องการแรงงานที่ได้รับการฝึกฝน และความต้องการที่จะพัฒนาความรู้และระบบเศรษฐกิจฐานบริการ

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยไทยควรจะมีบทบาทการเป็นทูตประชาสัมพันธ์เรื่องอุดมศึกษาในประเทศไทยให้กับนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทยที่เรียนจบและเดินทางกลับประเทศ โดยสร้างเครือข่ายติดต่อระหว่างประชาคมนักศึกษาต่างชาติและนักศึกษาในประเทศ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังจากใช้ชีวิตนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้มีศักยภาพในการเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเรื่องการศึกษาต่อในประเทศไทยได้ในอนาคต และสร้างกระแสความนิยมในการศึกษาต่อในหมู่นักศึกษาต่างชาติให้ปรากฏชัด ผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือการประชาสัมพันธ์ต่อแบบปากต่อปาก ซึ่งถือเป็นปัจจัยดึงดูดประการหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในส่วนของประเด็นเรื่องค่าใช้จ่าย มหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำนวนมากตระหนักถึงบทบาทของทุนการศึกษาในฐานะปัจจัยดึงดูดสำคัญอีกประการหนึ่งที่จูงใจให้นักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาต่อในสถาบันของตน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลเรื่องทุนสนับสนุนการศึกษาที่มอบให้นักศึกษาต่างชาติซึ่งระบุไว้ในหนังสือแนะนำหรือเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม บางมหาวิทยาลัยกลับประเมินความสำคัญของข้อมูลเรื่องนี้ไว้ในระดับที่ต่ำเกินไป และเสียโอกาสในการดึงดูดนิสิตต่างชาติให้เข้ามาศึกษาต่อมากขึ้น

ประการสุดท้าย งานวิจัยชิ้นนี้อาจนำเสนอเรื่องราวในมุมมองเชิงคุณภาพของนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ รวมไปถึงจำนวนของนักศึกษาต่างชาติที่เข้าร่วมการวิจัยที่ค่อนข้างน้อย ซึ่งส่วนใหญ่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ งานวิจัยในอนาคตน่าจะได้อีกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาที่กว้างมากขึ้น รวมไปถึงนักศึกษาต่างชาติที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน นอกจากนี้ การเพิ่มข้อมูลย้อนหลังระยะยาวของนักศึกษาต่างชาติที่เดินทางกลับประเทศไปแล้วคงจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยไม่น้อย องค์ประกอบที่จำเป็นต้องพิจารณาในงานวิจัยในอนาคตอาจจะเป็นเรื่องของวิธีการที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยจะนำสิ่งที่นักศึกษาไทยได้รับจากการรับนักศึกษาต่างชาติเข้ามา ในเรื่องของสมรรถนะทางภาษาและระหว่างวัฒนธรรม ตลอดจนจนโลกทัศน์ ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทสรุป:

ประเทศไทยมีชื่อเสียงในฐานะเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก แต่ยังไม่อาจเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมในการศึกษาต่อได้ การขาดแหล่งข้อมูลเรื่องการอุดมศึกษาในบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์ เนื่องจากสิ่งนี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย ตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม สถานการณ์เช่นนี้จะอยู่ไม่นาน และหากรัฐบาลไทยมีวาระที่จะเพิ่มอัตราการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติเข้าประเทศ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว จึงจำเป็นต้องมีการสร้างบรรทัดฐานให้การอุดมศึกษาของไทย ตามที่ McDermott (2013) ได้เสนอไว้ตลอดมานั้น ความพยายามในการพัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศไทยสู่ความเป็นนานาชาติ ไม่ได้เป็นความร่วมมือกันของมหาวิทยาลัยทั้งหมด หากแต่เป็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นแยกส่วนเฉพาะสถาบัน โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยอย่างเต็มรูปแบบ เป็นระบบ บูรณาการ และเป็นระเบียบแบบแผน (McBride, 2012) ผลการวิจัยได้ระบุว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำเป็นต้องวิเคราะห์และเข้าใจถึงสิ่งที่ต้องเร่งจัดการในส่วนของนโยบาย แนวปฏิบัติ การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อที่จะพัฒนาตัวเองให้ขนานไปกับสถานะของการเป็นมหาวิทยาลัยในระดับนานาชาติ ตามที่ได้วาดอ้างไว้ เนื่องจากจุดอ่อนในด้านนี้กำลังเป็นตัวจุดรั้งความพยายามในการสร้างประสบการณ์ของการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาชาวต่างชาติที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง รัฐบาลไทยและมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์ในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์ให้กับทั้งนักศึกษาไทยและต่างชาติ ผลการวิจัยได้เสนอแนะแนวทางว่า กลยุทธ์ที่ได้จากการประเมินในเชิงคุณภาพ ไม่ใช่กลยุทธ์ในเชิงปริมาณที่ตั้งเป้าในการรับนักศึกษาต่างชาติจำนวน 100,000 คน ซึ่งอิงการกำหนดตัวเลขเพียงอย่างเดียวจากที่ทำอยู่ในปัจจุบัน จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศไทยเป็นที่ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติมากขึ้น และสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับนักศึกษากลุ่มนี้เมื่อเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ท่ามกลางการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องเข้าใจปัจจัยต่างๆที่มีผลให้นักศึกษาต่างชาติเลือกและตัดสินใจศึกษาต่อในประเทศไทยอย่างถ่องแท้ และส่งผลให้ทัศนวิสัยของไทยในการเป็นจุดหมายปลายทางด้านการศึกษาของโลก โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านในทวีปเอเชีย นั้น มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ:

ผู้วิจัยขอขอบคุณ British Academy และสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยผ่านทุน Newton Advanced Fellowship ระหว่างการทำวิจัยชิ้นนี้ นอกจากนี้ ขอขอบคุณนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศไทยและผู้ติดต่อให้นักศึกษาต่างชาติมาสัมภาษณ์ ซึ่งเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากประเด็นทางจริยธรรม ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถระบุชื่อเป็นรายคนได้ แต่

บุคคลเหล่านั้นทราบดี งานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้

References:

- Ahmad, S.Z. and F. R. Buchanan. (2016), “Choices of destination for transnational higher education: “pull” factors in an Asia Pacific market”, *Educational Studies*, Vol. 42 No. 2, pp. 163-180.
- Bochner, S., B. M. McLeod and A. Lin (1977), “Friendship patterns of overseas students: A functional model”, *International Journal of Psychology*, 12(4), pp. 277-294.
- De Wit, H. (2013), “Reconsidering the Concept of Internationalization”, *International Higher Education*, 70, pp. 6-7.
- De Wit, H. (2018), “Internationalisation of HE – Successes and failures”, *University World News*, 31 August 2018.
- Do, T. T. and D.N. Pham. (2016), “Challenges of student mobility in Southeast Asia”, *Higher Education in Southeast Asia and Beyond*, The Head Foundation, July 2016, Issue 01, pp. 13-15.
- Jackson, J. (2008), *Language, Identity and Study Abroad: Sociocultural Perspectives*, Equinox, London, UK.
- Jovchelovitch, S. and Bauer, M.W. (2000), “Narrative interviewing”, in Bauer, M. W. and Gaskell, G., (eds.), *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: a Practical Handbook*. SAGE, London, UK, pp. 57-74.
- Ho, E., P. Holmes and J. Cooper (2004), *Review and Evaluation of International Literature on Managing Cultural Diversity in the Classroom*. Report prepared for the Ministry of Education, New Zealand. University of Waikato, NZ.
- Kim, J. (2016), *Understanding Narrative Inquiry*, Sage, London.
- Knight, J. (2003), “Updating the definition of internationalization”, *International Higher Education*, Volume 3, pp. 2-3.
- Knight, J. (2011), “Education Hubs: a fad, a brand, an innovation?”, *Journal of Studies in International Education*, Vol. 15(3), pp. 221-240.
- Knight, J. (2012), “Student Mobility and Internationalization: trends and tribulations”, *Research in Comparative and International Education*, Volume 7 Number 1 2012, pp. 20-33.

- Lao, R. (2015), *A Critical Study of Thailand's Higher Education Reforms: the Culture of Borrowing*, Routledge, Abingdon.
- Mazzarol, T. and Souter, G.N. (2002), "'Push-pull' factors influencing international student destination choice", *The International Journal of Educational Management*, Vol. 16, pp. 82-90.
- Merrick, B. (2004), *Broadening Our Horizons: International Students in UK Universities and Colleges*, UKCOSA, London.
- McBride, K. A. (2012), *Thai perspectives on the internationalization of higher education in Thailand: A mixed methods analysis and three mini-case studies*, PhD Thesis, University of Minnesota.
- McDermott, D. (2013), *Report on Higher Education Internationalisation Policy and Strategy*, Office of the Higher Education Commission, Bangkok, Thailand.
- Montgomery, C. (2010), *Understanding the International Student Experience*, Palgrave Macmillan, London.
- Morse, J. (2012), "The implications of interview type and structure in mixed-method designs", in Gubrium, J., Holstein, J., Marvasti, A. & McKinney, K. (Eds.), *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft*, Sage, Thousand Oaks, CA, pp. 193-204.
- Nilphan, P. (2005), *Internationalising Thai Higher Education: Examining Policy Implementation*, PhD Thesis, University of Leeds.
- Office of the Higher Education Commission. (2011), *A survey on current status of international students studying in public and private higher education institutions in Thailand in 2011*, Ministry of Education, Bangkok, Thailand.
- Office of the Higher Education Commission. (2016), *A survey on current status of international students studying in public and private higher education institutions in Thailand in 2013*, Ministry of Education, Bangkok, Thailand.
- Office of the Higher Education Commission. (2018), *Preliminary Guidelines on Internationalization (IZN): Fulfilling the Quality of Global Citizenship*, Ministry of Education, Bangkok, Thailand.
- Rhein, D. (2018), "Sociocultural adjustment and coping strategies of Korean and Japanese students in a Thai international college", *International Journal of Asia Pacific Studies*, Vol 14 No. 1, pp. 57-78

- Rujiprak, V. (2016), "Cultural and psychological adjustment of international students in Thailand", *International Journal of Behavioral Science*, Vol 11 No. 2, pp. 127–142.
- Shields, R. A. (2013), "Globalization and international student mobility: A network analysis", *Comparative Education Review*, Vol. 57 No. 4, pp. 609-636.
- Shields, R. A. & Edwards, R. (2010), "Student mobility and emerging hubs in global higher education", in Portnoi, L., Rust, V., and Bagley, S. (Eds.), *Higher Education, Policy and the Global Competition Phenomenon*, Palgrave Macmillan, New York, pp. 235-248.
- Sinhaneti, K. (2011), "Emerging trends of Thai higher education and case study of Shinawatra University in coping with global challenges", *US-China Education Review*, Vol. 3, pp. 370-381.
- Teichler, U. (2017), "Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility", *Journal of international Mobility*, Vol. 5(1), pp. 177-216.
- Trahar, S. (2011), *Developing Cultural Capability in International Higher Education: A Narrative Inquiry*, Routledge, Abingdon.
- Trahar, S. (2014), "'This is Malaysia. You have to follow the custom here': narratives of the student and academic experience in international higher education in Malaysia", *Journal of Education for Teaching: International research and pedagogy*, Vol. 40 No. 3, pp. 217-231.
- UNESCO. (2013), *The International Mobility of Students in Asia and the Pacific*. Bangkok, Thailand.
- Wen W., Hu, D. and Hao, J. (2018), "International students' experiences in China: Does the planned reverse mobility work?", *International Journal of Educational Development*, Vol. 61, pp. 204-212.